

Nilghiun İSMAİL

**STUDII DE CIVILIZAȚIE
OTOMANĂ
ÎN
EPOCA MODERNĂ**

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul
scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NILGÛN, ISMAIL

Studii de civilizație otomană în epoca modernă /

Ismail Nilghiün. - București : Pro Universitaria, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-009-4

811.512.161(075.)

008(496)(075.8)

Redactor:

Lector ELENA DIATCU

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Mihail Opreșcu

Conf univ. dr. Luminița Munteanu

CUVÂNT INTRODUCTIV

*Interesată de economia otomană din epoca modernă doamna Nîlghiun ÎSMAÎL și-a materializat investigațiile științifice din ultimii ani în lucrarea de doctorat **Regiunea de nord –vest a Mării Negre și Dunărea de Jos în relațiile economice dintre Imperiul otoman și Anglia între 1774 și 1840** susținută în anul 2011. Extinzând aria cercetării autoarea aduce acum, în atenția celor preocupați de studiul epocii otomane, un volum de **Studii de civilizație otomană în epoca modernă** în care fenomenului economic i se rezervă un rol important.*

Lucrarea este compartimentată în patru capitole având în final pe lângă scurte Concluzii, un Glosar, o substanțială Bibliografie și Anexe în cadrul cărora cititorul vine în contact cu documente originale.

*În primul capitol, cu valențe teoretice generale, în care se analizează **Dimensiunea culturală și spirituală a civilizației** remarcăm paragrafele: Cultura spirituală și civilizația, Dihotomia civilizație – cultură dar și Teoriile referitoare la originea culturii și civilizației menționate în finalul capitolului.*

În acest context autoarea definind Cultura și civilizația otomană precizează că aceasta „este strâns legată de cultura și civilizația popoarelor turcice din Asia Centrală care s-a interferat cu cultura și civilizația bizantină din Anatolia. Studiul civilizației și culturii otomane presupune întotdeauna o sinteză a civilizațiilor central asiatică, a culturii islamice și a culturii bizantine”.

*În al doilea capitol al cărții în care sunt prezentate conexiunile dintre **Civilizația otomană și economia europeană în epoca preindustrială** sunt abordate, în prima parte, Raporturile centru-periferie în epoca preindustrială în care atenția autoarei se concentrează asupra Influența islamului și civilizației occidentale asupra celei otomane la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În continuare demersul științific se referă la Civilizația otomană și comerțul vest european în epoca preindustrială evidențiindu-se atât interesele comerciale occidentale la Constantinopol cât și influența comerțului otoman asupra economiei marilor puteri europene. Chiar dacă pentru economia vest-europeană prioritară rămâne zona atlantică Imperiul otoman rămâne un important furnizor de materii prime mai ales în sectorul textil.*

*În capitolul următor intitulat **Conservatorism reformatot otoman în perioada revoluției industriale** se abordează în*

prima parte tema Interferențe vest europene și otomane în perioada revoluției industriale iar în partea a doua Reformele statului otoman și influențele lor asupra relațiilor diplomatice cu Europa occidentală în epoca industrială. Menționăm din prima parte a capitolului paragraful în care se analizează tendințe financiare în economia otomană la sfârșitul revoluției industriale în care autoarea reia o serie de aspecte abordate și în teza de doctorat.

Paragrafele care abordează Reformele statului otoman din această perioadă merită semnalate pentru oferta de date interesante referitoare la impactul acestora în societatea otomană și în lumea europeană. Din parcurgerea lor lectorul constată că eforturile reformatoare, ale conducătorilor otomani s-au confruntat cu ostilitatea structurilor conservatoare interne, iar în plan extern au fost influențate negativ de jocurile marilor puteri europene, încât în mediile diplomatice de pe bătrânul continent Imperiul de pe malurile Bosforului a devenit "bolnavul Europei".

*În capitolul final **Civilizație și politică otomană** se prezintă alături de alte aspecte de sorginte economică și Influența civilizației otomane în economia balcanică în epoca modernă care aduce în atenția specialiștilor problema penetrației civilizației otomane, pe fondul unei dominații*

politico-teritoriale de peste cinci secole în spațiul sud-est european. În acest context merită atenție și rolul negustorilor și al unor importante zone portuare în civilizația otomană modernă.

*În finalul acestor scurte considerații, referitoare la lucrarea **Studii de civilizație otomană în epoca modernă** apreciem că acest demers științific, de dimensiuni reduse semnat de dr. Nilghiun İSMAİL este numai un început de drum în abordarea unui subiect deosebit de complex - civilizația otomană - care devine din secolul al XVIII-lea de mare interes pentru lumea europeană modernă.*

*Conf. univ. dr. Mihail Oprețescu
Academia de Studii Economice București*

INTRODUCERE

Civilizațiile sunt modele complexe ale existenței umane care apar într-un anumit cadru geografic, în diferite etape istorice se dezvoltă și dispar. “Civilizațiile (indiferent care este statura lor, cele mari, ca și cele mici) pot fi întotdeauna localizate pe hartă. O parte esențială a existenței lor depinde de constrângerile sau avantajele situării lor geografice” constată în *Gramatica Civilizațiilor* Fernand Braudel. Dacă analizăm mediile geografice puțin favorabile mai degrabă ostile, în care s-au dezvoltat civilizațiile greacă și romană, constatarea lui Fernand Braudel are deplină acoperire. Însă factorul esențial rămâne omul care, prin faptele sale, asigură civilizației dinamism, măreție și schimburi cu alte civilizații. De-a lungul istoriei numeroase civilizații au dispărut din diferite cauze, altele s-au transformat, au fost asimilate de civilizațiile învingătoare, asigurând continuitatea în evoluția materială și spirituală a umanității. Denigrate sau distruse, din lipsă de înțelegere sau din ignoranță, civilizațiile au fost întotdeauna reabilitate atunci când oamenii au fost pregătiți să le înțeleagă.

În secolul al XIV-lea statul otoman s-a extins în Europa cucerind pe rând teritorii europene în urma bătăliilor de la Kosovo (1389) și Nicopole (1396) – supunând Serbia, Bosnia, Bulgaria și o parte din Grecia. În 1362 Adrianopol devine prima capitală europeană otomană, pentru ca în 1453 când este cucerit Constantinopol, Imperiul otoman să devină succesorul Bizanțului. În 1467 a fost supus spațiul muntos albanez care a devenit alături de Bosnia și Kosovo un nucleu de civilizație otomană în Europa medievală.

În lunga sa domnie, Soliman Legiuitorul (*Süleyman Kanunî*) atinge apogeul puterii sale cucerind Belgrad, Ungaria, asediind în 1529 capitala imperială Viena. După această reformulare a spațiului geo-politic în Balcani și în partea centrală a Europei, influențele majore ale islamului nu întârzie să apară și aici. În arhitectură, influența artei islamice s-a manifestat mai ales datorită transformării în moschei a multor biserici creștine. Modificările bolților sau cupolei, impuse de noua utilizare a clădirilor, având puternice influențe bizantine, s-au făcut cu o mare măiestrie tehnică și "inginerească". În arta ornamentului s-au impus motivele florale, geometrice și caligrafice care vor aduce în arhitectura, sculptura, broderia și pictura din țările române renumitul stil al arabescului. Această expansiune culturală se manifesta într-un secol în care civilizația otomană dobândește o dimensiune imperială și un etalon pentru zona Orientul Apropiat și pentru modul de viață otomană căruia îi va da strălucire aristocrația imperială otomană. După domnia a lui Soliman Legiuitorul (*Süleyman Kanunî*) simbol al grandorii otomanilor, revoltele din provinciile otomane au anunțat începutul unui declin lent, care a fost evident și în secolele următoare pentru a se croniciza în cursul secolului al XIX-lea. Încercările reformiste ale unor conducători otomani s-au confruntat cu ostilitatea structurilor conservatoare interne, iar în plan extern au fost "amendate" de jocurile marilor puteri europene, în ale căror cancelarii diplomatice Imperiul otoman a devenit "bolnavul Europei".

CAPITOLUL I

DIMENSIUNEA CULTURALĂ ȘI SPIRITUALĂ A CIVILIZAȚIEI

I.1. Definiția culturii și civilizației

1.1. Cultura materială

Ceea ce definim astăzi prin termenul *civilizație* a luat naștere în regiuni foarte aride astăzi și doar numărul mare de vestigii de orașe și așezări rurale atestă existența vremurilor de mult trecute. Factorii cei mai importanți care au influențat evoluția civilizației sunt poziția geografică direct legată de climă și om. Schimbările de climă au avut o mare influență în evoluția umană din cele mai vechi timpuri până în prezent. Mileniul al II-lea a fost martor la dispariția a numeroase civilizații de pe teritoriul actualului Iran, iar secolul al XII-lea a asistat la numeroase modificări produse de secetă în zona bazinului levantin. Factorul uman este cel care a produs mari schimbări în Grecia, unde din faimoasele păduri au mai rămas doar niște vestigii, iar codrii de cedru ai Libanului aproape au dispărut în urma intensei prelucrări a lemnului pentru construcția navelor. Această zonă aridă ce are aspectul de platou muntos corespunde în prezent cu teritoriile ce aparțin Iranului, Azerbaidjanului, Armeniei, Turciei și Greciei.

În Iran înălțimile muntoase ajung până la 1500 metri, iar spre vest și sud-vest Munții Zargos au vârfuri ce ating 4551 m și au fost cândva mult mai împăduriți. La nord platoul iranian este mărginit de Munții Elburuz care ajung până la 5670 m și se întind până la Marea Caspică (*Hazar Deniz*), după care urmează Turkmenistan.

Dincolo de munții Khorasan se întinde lanțul muntos Hinducș, care întâlnesc Munții Pamir. În partea de est se află munții Belucistan, care se prelungesc printr-o zonă joasă de coline ce domină valea Indului. În antichitate resursele de cositor din Munții Khorassan și resursele de minereuri de aramă din Munții Belucistan au reprezentat materia primă care a stat la baza dezvoltării prelucrării metalelor știut fiind faptul că popoarele din zonă sunt recunoscute pentru îndemânarea și priceperea lor în prelucrarea metalelor.

În nord-vest se află Azerbaidjan care este dominat de Masivul Ararat cu altitudinea de 5160 m din care izvorăsc cele două fluvii ce formează Mesopotamia.

Armenia este străbătută de culmile muntoase Taurus și Antitaurus care despart platoul Anatoliei de țărmul Mediteranei.

Platoul Anatoliei cu altitudini medii ce ajung la 800-1200 metri, o climă aspră dar mai umedă decât în podișul Iranului, are în zona sa centrală un deșert de sare cu bogate resurse de minereuri de fier și aramă. Podișul Anatoliei este străbătut de râurile Kızıl Irmak și Sakarya. Cele două râuri străbat zone muntoase joase și împădurite de la sud către nord și se varsă în Marea Neagră. Relieful muntos a fost un obstacol în expansiunea civilizației către țărmurile sudice ale Mării Negre. În zona sa de vest podișul Anatolia este străbătut de râuri cu văi fertile precum cele ale râurilor Meandru și Hermos ce coboară către Marea Egee. Clima din acest areal este una blândă de tip mediteraneană iar culturile sunt și ele specifice, mediteraneene reprezentând principala resursă economică prin culturile de măslin și viță de vie.